

ผ้าฝ้ายทอมือไถยอง : รากฐานจากภูมิปัญญาสู่การสร้างมูลค่าเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

Hand-woven Tai Yong cotton: the foundation from wisdom to creating value for a creative economy.

กัลยรัตน์ ปันดอนตอง

โรงเรียนบ้านหนองบัว ตำบลท่าต๋ม อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน

ประภัสสร ไชยชนะใหญ่

พรณวิภา อุพันธ์

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

kanyarat1985tay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าฝ้ายทอมือของคนไถยองบ้านหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา กระบวนการผลิต การตลาด การกระจายสินค้า และการจำหน่าย หรือการให้บริการ ตลอดจนรายได้ของครัวเรือนและผู้ประกอบการในหมู่บ้าน โดยวิธีการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย เว็บไซต์หมู่บ้าน การลงพื้นที่ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้นำหมู่บ้าน

ผลการศึกษา พบว่า ผ้าฝ้ายทอมือของคนไถยองบ้านหนองเงือก เป็นสินค้าแฮนด์เมด (Hand Med) ที่มีพื้นฐานมาจาก ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งคนไถยองบ้านหนองเงือกได้สืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษ ไม่น้อยกว่า 200 ปี มีเอกลักษณ์ที่ยังคง ความดั้งเดิมของการสืบสานกรรมวิธีการผลิตจากรบรรพบุรุษที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นไถยอง อันแฝงเรื่องราวและวรรณกรรมพื้นบ้านไว้มากมาย มีการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย เป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงและรายได้ให้แก่ชาวไถยองบ้านหนองเงือกสามารถยึดเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสร้างรายได้แก่ครอบครัวในหมู่บ้าน มีเงินหมุนเวียนโดยรวมปีละไม่น้อยกว่า 30 ล้านบาท

คำสำคัญ : ผ้าฝ้ายทอมือ, ภูมิปัญญา, เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This Hand-woven cotton fabric at Baan Nong Nuek. aims to present the knowledge about the This is part of everyday economics. The objective is to present knowledge about hand-woven cotton fabrics of the Tai Yong people at Baan Nong Ngueak, Mae Rang Sub-district, Pa Sang District, Lamphun Province. The study was conducted to collect information about the history, Production process, marketing, distribution And distribution Or providing services As well as household and entrepreneurial income by means of study from documents, books, research work, village websites, site visits, observation and interviews with entrepreneurs. Experts and village leaders.

The study found that Hand-woven cotton cloth of Tai Yong people at Ban Nong Nuek is a handmade product (Hand Med) based on the local wisdom that people of Ban Nong Ngueak Tai Yong have inherited. They come from their ancestors for not less than 200 years. It has the identity that still retains the tradition of the ancestral production process that reflects the way of life, the Tai Yong, which is hidden in many local stories and literature. Has been developed to suit the era. It is a product that creates reputation and income for Tai Yong people at Ban Nong Nuek. Can become the main occupation in life In line with the sufficiency economy guidelines Can generate income for families in the village Have a total turnover of not less than 30 million baht per year.

Keywords: hand-woven cotton, wisdom, creative economy

บทนำ

คนไต่ยงบ้านหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน มีบรรพบุรุษเป็นไต่ลื้อที่สืบเชื้อสายมาจากไต่ลื้อแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ต่อมาได้มีการอพยพลงมาอยู่ที่เมืองยอง รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ กระทั่งในช่วงปี พ.ศ. 2325-2339 ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำทา อำเภอลำพูน จังหวัดลำพูน (แสวง มาละแซม, 2544) ในสมัย

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ล้านนาเป็นประเทศราชของประเทศสยาม โดยมีชาวไทยอง 5 ครอบครัว ได้พากันเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้หนองน้ำที่มีน้ำไหลออกจากตาน้ำใต้ดินตลอดทั้งปี โดยเรียกชื่อหนองน้ำนี้ว่า “หนองออกรู” หมายถึง หนองน้ำที่มีน้ำไหลออกรูน้ำ ปัจจุบันตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน คนไทยอง 5 ครอบครัว ได้อาศัยน้ำจากหนองน้ำดังกล่าวทำนา ทำสวนเลี้ยงชีพครอบครัวเรื่อยมา มีเรื่องเล่าขานกันต่อๆ กันมาว่าที่หนองน้ำแห่งนี้มีงูใหญ่คล้ายพญานาค ภาษาถิ่นเรียกว่า “เงือก” ขนาดโตเท่าต้นตาลอาศัยอยู่ ต่อมาคนในหมู่บ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “หมู่บ้านหนองเงือก” เหตุที่เรียกคนกลุ่มนี้ว่าคนไตยองหรือชาวไทยอง เนื่องจากเคยอาศัยอยู่ในเมืองยอง ประเทศเมียนมาร์มาก่อน ซึ่งสำเนียงภาษาและลีลาการพูดมีความแตกต่างจากคนไตลื้อทั่วไปอยู่บ้าง (บุญสุ่ม อินกองงาม, 2554) จุดกำเนิดของงานหัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือคนไตยองบ้านหนองเงือก เกิดขึ้นพร้อมกับการตั้งหลักปักฐานของบรรพบุรุษจำนวน 5 ครอบครัว โดยผู้หญิงจะมีฝีมือในการทอผ้าติดตัวมาจากรุ่นแม่ ยาย ทวด อันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา ในช่วงแรกเป็นการทอผ้าฝ้ายเพื่อทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้กันเองภายในครอบครัว ผู้ชายไตยองจะใช้เวลารว่างหลังจากการทำนา เพาะปลูกพืชสวน หาพื้นที่ว่างตามหัวไร่ปลายนา ตลอดจนพื้นที่ว่างใกล้ที่อยู่อาศัยหว่านปลูกเมล็ดฝ้ายเพื่อเก็บมาทำเป็น เส้นด้ายสำหรับทอเป็นผืนผ้า เมื่อถึงคราวต้นฝ้ายออกดอกผู้หญิงสาวจะออกไปเก็บดอกฝ้ายตามที่หว่านปลูกไว้ ทำให้กลุ่มชายหนุ่มทั้งหลายได้โอกาสตามออกไปเกี้ยวพาราสีหญิงสาวที่ตนหมายปอง ก่อเกิดเป็นนิยายรักในท้องถิ่นหลากหลายเรื่องราว (บุญสุ่ม อินกองงาม, 2552)

ผู้หญิงไตยองบ้านหนองเงือกทุกคน พอถึงวัยก่อนแรกเริ่มเข้าสู่วัยสาวจะได้เรียนรู้การทอหูกโดยใช้กี่ทอผ้าจากผู้เป็นแม่เป็น อันดับแรก ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนกรรมวิธีของการผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่ง่ายที่สุดก่อนที่จะได้เรียนรู้ในขั้นตอนอื่นเป็นลำดับถัดไป กี่ทอผ้าเป็นเครื่องมือการทอผ้าที่ทำขึ้นเองจากภูมิปัญญาของคนไตยองสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษ จุดประสงค์การทอผ้า หรือทอหูกของคนไตยองบ้านหนองเงือกในอดีตเป็นการทำขึ้นเพื่อใช้ทำเป็นเครื่องนุ่งห่มและสิ่งของใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เสื้อผ้า กางเกง หมอนหนุน ปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดตัว ผ้าคาดเอวหรือที่ภาษาไทยเรียกว่าผ้าขาวม้า ผ้าปัก หรือผ้าสำหรับ พกสิ่งของ ตลอดไปจนถึงเครื่องใช้เครื่องสำหรับบูชาและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อตาม ฮีตฮอยหรือจารีตประเพณีของท้องถิ่นล้านนา อาทิเช่น ตุง ผ้าขาว ผ้าแดง สำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมในงานมงคลและอวมงคล สำหรับลวดลายของผ้าฝ้ายทอมือในช่วงแรกจะเป็นลวดลายแบบโบราณเช่น ลายดอกขอ

ลายดอกแก้ว ลายช้าง ลายเกล็ดเต่า ลายขัดกัน ลายดี เป็นต้น (สัมภาษณ์ เจ้าของร้านอุดมสิริผ้าฝ้าย, (ขอสงวนชื่อ-นามสกุล) 2564)

คุณยายศรี ขาวดา หรืออีกชื่อหนึ่งที่คนในหมู่บ้านเรียกกันว่า คุณยายชุม ขาวดา อายุ 103 ปี ผู้ที่มีอายุมากที่สุด ในหมู่บ้านซึ่งยังมีสุขภาพแข็งแรง การพูดจา สนทนาชัดเจน เดินเหินได้คล่องแคล่วคล้ายคนอายุ 70 กว่าๆ ในอดีตเคยเป็นผู้ทอผ้าที่มีฝีมือดีของหมู่บ้านคนหนึ่ง เล่าให้ฟังว่า สมัยสาว ๆ อายุประมาณ 16-19 ปี อยู่ในราวปี พ.ศ. 2477-2480 พวกผู้หญิงในหมู่บ้านต่างรับจ้างทอผ้าให้กับร้านค้าในตัวอำเภอป่าซาง ต้องเดินทางไปรับเอาเส้นด้ายที่ร้านค้า โดยนั่งเกวียนรวมถึงบางช่วงต้องเดินเท้าพร้อมกับหาบกระบุงเพื่อไปรับเอาเส้นด้ายจากพ่อค้าในตลาดป่าซาง นำใส่กระบุงขนกลับมาที่บ้านหนองเงือก เพื่อทอเป็นผ้าผืน เมื่อถึงเวลาที่นัดหมายก็จะนำผ้าฝ้ายที่ทอเสร็จเป็นผืนแล้วกลับไปส่งให้ร้านพ่อค้าในตลาดป่าซาง ผ้าที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้นได้แก่ ผ้าถุง และผ้าผืนที่ใช้ตัดเย็บเสื้อผ้า ลวดลายของผ้าถุงและผ้าผืนส่วนมากเป็นลวดลาย ดั้งเดิมพื้นบ้านตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เช่น ลายดอกช้าง ดอกขอ ดอกแก้ว ดอกบัวเครือ เป็นต้น จนสร้างความร่ำรวยให้แก่ร้านค้าจำนวนมาก (สัมภาษณ์ ศรี ขาวดาศรี, 2564)

กาบจันทร์ อุณันต์ (2564) เจ้าของร้านกาบจันทร์ผ้าฝ้าย เล่าให้ฟังว่า ในราวปี พ.ศ. 2500 เข้าสู่ยุคที่อำเภอป่าซางมีชื่อเสียงในการทอผ้ามาก โดยเฉพาะเป็นที่นิยมของผู้คนทางใต้หรือกรุงเทพฯ ที่เดินทางมาเที่ยวเชียงใหม่ ซึ่งต้องใช้เส้นทางถนน พหลโยธินผ่านตัวอำเภอป่าซางได้แวะเยี่ยมชม ซื้อผ้าฝ้ายนำกลับไปเป็นของฝากหรือไม่ก็นำไปใช้เอง ทำให้ป่าซางเกิดความ เจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว มีโรงงานทอผ้าเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้งานหัตถกรรมผ้าทอของอำเภอป่าซางมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางออกไป ใครก็ตามที่เดินทางมาเชียงใหม่จะต้องแวะซื้อผ้าฝ้ายอันเป็นงานหัตถกรรมผ้าทอติดไม้ติดมือไปด้วย ความรุ่งเรืองของป่าซางทำให้หมู่บ้านหนองเงือกเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีการขยายตัวของการทอผ้า มีการรับฝ้ายจากเจ้าของ ร้านค้าในอำเภอป่าซางมาทอภายในหมู่บ้าน ในช่วงเวลานี้ หญิงสาวในหมู่บ้านหนองเงือกที่มีความสามารถในการทอผ้า จะทอผ้าฝ้ายด้วยมือโดยใช้ทอแบบโบราณในบริเวณใต้ถุนบ้านเกือบทุกหลังคา เพื่อส่งไปยังอำเภอป่าซาง ลวดลายของผ้าฝ้าย ทอมีสมัยนั้นก็ยังคงเอกลักษณ์เดิมจากบรรพบุรุษ แต่จะเพิ่มความประณีตมากขึ้น เนื้อผ้ามีมิติ มีความเรียบ ความนูน ทำให้ดูมี ชีวิตชีวา ในยุคนี้นี้ผ้าฝ้ายทอมือจะมีทั้งแบบผืนที่ใช้ในการตัดเย็บเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายต่าง ๆ เช่น ผ้าถุง หมอน ถูย่าม รวมไปถึงของที่ระลึกต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2517 มีผู้รับจ้างบางคนเริ่มมองเห็นช่องทางในการผลิตเพื่อจำหน่ายโดยอาศัยความรู้ ความชำนาญที่มีอยู่เป็น

19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยสงฆ์สาธิต มหวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุนเดิมผสมผสานกับสิ่งที่ได้เคยพบเห็นการทำธุรกิจเจ้าของร้านค้าในอำเภอป่าซางทำให้นางอุดม คำดี มีแนวคิดที่จะเปิดโรงงานทอผ้าขึ้นในหมู่บ้านหนองเงือกเพื่อผลิต และจำหน่าย ได้ทดลองทอถุงย่าม และเทปแต่งเสื้อ ส่งขายให้ ร้านค้าในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏว่าสามารถทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ มากกว่าการเป็นเพียงลูกจ้างรับทอผ้า จึงได้ขยายกิจการ เพิ่มขึ้นโดยจ้างหญิงชาวบ้านที่เคยออกไปทอผ้าในอำเภอป่าซางมาทอผ้าให้

ต่อมาได้มีการตัดถนนสายใหม่ไปยังเชียงใหม่โดย จากอำเภอเถินจังหวัดลำปาง แทนที่จะผ่านเข้าลำพูนทางอำเภอเถิน บ้านโฮ้ง ป่าซาง กลับตรงไปยังอำเภอเมือง อำเภอเกาะคา ผ่านดอยขุนตาลเข้าสู่อำเภอเมืองลำพูน แล้วตรงเข้าจังหวัดเชียงใหม่โดยไม่ผ่านอำเภอป่าซางอีกต่อไป ทำให้ป่าซางซบเซาขาด นักท่องเที่ยวที่จะแวะชม ซื้องานเหมือนเช่นเคย การทอผ้าของชาวไทยองบ้านหนองเงือกเริ่มได้รับผลกระทบ เนื่องจากร้านค้า ในอำเภอป่าซางมีการลดจำนวนการว่าจ้างทอผ้าลงจำนวนมาก หญิงสาวชาวไทยองในหมู่บ้านเริ่มขาดงานเข้ามาเข้ามาบ่อน และในจังหวะช่วงเดียวกันนี้ เป็นช่วงเริ่มต้นของนิคมอุตสาหกรรมลำพูน ทำให้คนชาวไทยองบ้านหนองเงือกบางส่วนหันไปทำงานโรงงาน ในนิคมอุตสาหกรรม ทำให้งานหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมเริ่มจะสูญหายไป มีเพียงบางส่วนที่ยังคงสืบสานงานฝ้ายทอ มือและเริ่มเกิดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าฝ้ายทอมือ มีกันรวมกลุ่มอนุรักษ์สืบสานกันเองเล็ก ๆ โดยยังคงยึดการ ทอผ้าฝ้ายเป็นอาชีพ นำมาแปรรูปส่งขายเองในตลาดเชียงใหม่ และร้านค้าที่สนใจสินค้าพื้นบ้านในจังหวัดอื่น ๆ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2527 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง ได้เข้ามาให้คำแนะนำ สนับสนุนกลุ่มในเรื่องของเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ ได้มีการพัฒนาการผลิตผ้าฝ้ายทอมือภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นหลากหลายรูปแบบและมีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ใน รูปแบบอื่นจากลูกค้า จึงมีการผลิตสินค้าจากผ้าทอเพิ่มขึ้นโดยเน้นเป็นของใช้ เช่น ผ้าคลุมเตียง พรหมเช็ดเท้า ผ้าปูโต๊ะ เป็นต้น ตลาดใหญ่ในขณะนั้นที่สั่งซื้อสินค้าไปจำหน่ายได้แก่ตลาดไนท์บาซาร์ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อผ้าทอของหมู่บ้านหนองเงือกได้รับ ความนิยมมีผู้สั่งซื้อสามารถ จำหน่ายได้มากขึ้น จึงมีผู้สนใจผลิตผ้าทอจำหน่ายเพิ่มขึ้นอีกหลายรายและได้มีการก่อตั้งเป็นกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ บ้านหนองเงือกขึ้น สตรีในหมู่บ้านได้ยึดอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพหลักและเป็นเจ้าของกิจการเองอีกหลายรายและ รับจ้างทอผ้าให้แก่ผู้ประกอบการในหมู่บ้าน (สัมภาษณ์ กาบจันทร์ อุ่นนันต์, 2564) นอกจากนี้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) เห็นความโดดเด่นของฝีมือในการทอผ้าฝ้ายทอมือของบ้านหนองเงือก จึงได้เข้ามาสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าฝ้ายทอมือ บ้านหนองเงือกมี นางชื่นชม สุขรื่องช้าง เป็นประธานกลุ่มคนแรกและ

เป็นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะรวบรวมชาวหนองเงือกที่มีฝีมือในการทอผ้ากลับมาทอผ้าฝ้ายเช่นเคยจะได้คงไว้ซึ่งทักษะการทอมือแบบโบราณและสวดลายผ้าที่ส่งสมกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีให้สืบทอดต่อไปยังรุ่นลูกรุ่น หลานต่อไป ทำให้ในปี พ.ศ. 2546 เมื่อมีการคัดสรรสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่นกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือบ้านหนองเงือก ชื่นชม สุรรองช้าง ได้นำผ้าปูโต๊ะที่ผลิตจากผ้าฝ้ายทอมือเข้าร่วมการคัดสรรได้รับคัดเลือกเป็นสินค้า 4 ดาวในระดับจังหวัด 8 (เชียงใหม่นิวส์, (ออนไลน์), 2560)

ผ้าฝ้ายทอมือของคนไต่ยองบ้านหนองเงือก นับได้ว่าการพัฒนามายาวนาน สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และชุมชนอย่างเป็นที่น่าพึงพอใจ แม้จะมีเหตุการณ์ทำให้เกิดการสะดุดไปอยู่บ้าง แต่ก็เป็นช่วงเวลาที่ไม่นานมากนัก ได้พลิกฟื้น กลับคืนมาได้รวดเร็ว ปัจจุบันผ้าฝ้ายทอมือไต่ยองบ้านหนองเงือกยังมีการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ที่เคยทำมาอย่างสม่ำเสมอ มีบางอย่างได้เกิดการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยเพิ่มขึ้น หรืออาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็เป็นความคิดค้นขึ้นมาใหม่บนฐาน ของภูมิปัญญาคนไต่ยองในท้องถิ่น ไม่ได้ลอกเลียนแบบจากท้องถิ่นอื่น ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือของไต่ยองบ้านหนองเงือก เป็นการทอจากฝีมือของคนไต่ยองในหมู่บ้าน นางชื่นชม สุรรองช้าง ให้ข้อมูลว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอล้วนแล้วแต่ประดิษฐ์ด้วย ฝีมือภูมิปัญญาของคนในหมู่บ้านเช่นกีมือ (กึ่งพื้นเมือง) ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล หรือแม้กระทั่ง กี่กระตุกที่สร้างขึ้น ใหม่ก็ยังเป็นการใช้ระบบกลไกและวิธีการคิดค้นที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การย้อมสีที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติแทนสีที่ ผลิตจากสารเคมีเป็นต้น (สัมภาษณ์ กาบจันทร์ อุณันต์, 2564)

กรรมวิธีและกระบวนการผลิต

ผ้าฝ้ายทอมือคนไต่ยองบ้านหนองเงือก มีกระบวนการผลิตที่ทำด้วยมือ วัสดุ อุปกรณ์ในท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น ขั้นตอนได้ 12 ขั้นตอน ดังนี้ (เทศบาลตำบลแม่แรง, (ออนไลน์), 2559)

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บฝ้าย เป็นขั้นตอนแรก เมื่อต้นฝ้ายให้ผลผลิตออกดอกจนสมอฝ้ายแก่จัดแตกเป็นปุยและแห้ง เต็มที่ โดยใช้กระบุงสำหรับใส่ปุยฝ้ายที่เก็บจากต้น การเก็บฝ้ายจะคัดเลือกเอาปุยฝ้ายที่แก่เต็มที่ ใช้มือดึงปุยฝ้ายออกจากกลีบสมอ ระวังไม่ให้เศษใบไม้ติดมาด้วยและไม่ให้ปุยฝ้ายถูกความชื้นซึ่งอาจทำให้เกิดเชื้อราได้ มิเช่นนั้นจะทำให้ปุยฝ้ายเกิดความเสียหายทั้งหมด

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการเก็บฝ้าย

ขั้นตอนที่ 2 การอัดฝ้าย เป็นการคัดแยกเมล็ดออกจากปุยฝ้ายโดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่าอีดตัวอีดทำมาจากไม้เนื้อแข็งทำเป็นรูปกลมเกลี้ยงประกบขนาบชิดกัน โดยปลายด้านหนึ่ง ทำเป็นเกลียวประกบเข้าด้วยกัน ติดตั้งเข้าตัวโครงของอีดยึดให้ แน่นสามารถหมุนได้ ใช้ไม้อีกชิ้นหนึ่งทำเป็นคันสำหรับหมุนให้ตัว อีดหมุนกลับ-ไปมาได้ วิธีการอัดฝ้าย ผู้อัดฝ้ายจะหมุนฟันเฟืองให้ หมุนไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องใช้มืออีกข้างหนึ่งจับปุยฝ้ายที่มี เมล็ดติดอยู่ใส่เข้าไประหว่างไม้กลมเกลี้ยงที่ประกบขนาบกันในขณะที่ กำลังหมุนอยู่ให้เมล็ดฝ้ายหลุดออกจากปุยฝ้ายหล่นตกอยู่ด้านคน หมุนอัดฝ้าย ส่วนปุยฝ้ายจะถูกหนีบรูดออกไปตกลงในตระกร้า อีกด้านหนึ่ง

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการอัดฝ้าย

ขั้นตอนที่ 3 การปดฝ้าย เป็นการนำเอาฝ้ายที่ผ่านการคัดแยกเมล็ดออกแล้วมาตีหรือปดฝ้ายเพื่อให้ปุยฝ้ายแตกออก โดยใช้กังตีดฝ้ายซึ่งเป็นไม้เหลาปลายให้เรียวทั้ง 2 ข้าง ใช้ผูกปลายเรียวเพื่อมัดให้โค้งงอเข้าหากันคล้ายคันธนูใช้คู่กับโขง ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกระบุงหรือตะกร้าสานขนาดใหญ่ วิธีการจะนำปุยฝ้ายเพียงเล็กน้อยมาใส่ในโขงแล้วใช้กังตีดอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอเพื่อให้ปุยฝ้ายแตกกระจายตัวเป็นปุยที่ละเอียดฟู การปดฝ้ายจะใส่ปุยฝ้ายเพียงเล็กน้อยเพียงพอที่จะนำปุยฝ้ายมาหมุนให้เป็นก้อนกลมเรียวยาวเท่านั้น

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการปดฝ้าย

ขั้นตอนที่ 4 การกีกฝ้าย คือนำปุยฝ้ายที่ตีละเอียดฟูแล้วมาหมุนเป็นก้อนแบบเรียวยาว โดยนำฝ้ายวางลงบนแป้น ล้อฝ้าย ให้กระจายสม่ำเสมอ แล้ววางไม้ล้อฝ้ายบนปุยฝ้าย จากนั้นเอาฝ่ามือถูปุยฝ้ายให้มันขนานเข้ากับไม้ล้อฝ้าย ขณะถูต้องรักษาน้ำหนักมือให้พอเหมาะเพื่อไม่ให้มันฝ้ายแน่นหรือหลวมเกินไป กะขนาดของเรียวยาวให้ใหญ่กว่านิ้วโป้งเล็กน้อย ความยาวประมาณคืบกว่าๆ จากนั้นดึงไม้ล้อฝ้ายออก จะได้มันฝ้ายเป็นหลอดกลมยาวประมาณ 8 - 9 นิ้ว การกีกฝ้ายจะทำให้หมดปุยฝ้ายที่ตีไว้ การกีกฝ้ายสามารถทำเก็บสะสมไว้แล้วค่อยทยอยนำไปปั่นเป็นเส้นด้าย แต่ก็ไม่ควรเก็บสะสมไว้นานเกินไป โดยปกติเมื่อกะให้ได้พอประมาณตามที่ต้องการ ก็จะนำไปปั่นซึ่งเป็นขั้นตอนการทำเป็นเส้นด้าย

ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการกักฝ้าย

ขั้นตอนที่ 5 การปั่นฝ้าย คือ การนำเอาฝ้ายที่กักไว้มาปั่นให้เป็นเส้นฝ้าย โดยเครื่องมือที่ใช้ปั่นฝ้ายเรียกว่ากงปั่นฝ้าย ขั้นตอนนี้ผู้ทำต้องมีทักษะพอสมควร โดยใช้มือซ้ายจับก้อนฝ้ายที่กักไว้ไปจ่อกับแกนเหล็ก ใช้มือขวาหมุนกงล้อให้แกนเหล็ก หมุนม้วนเอาเส้นใยฝ้ายพันติดกับแกนเหล็กพร้อมดึงให้เส้นใยฝ้ายจากม้วนก็กักฝ้ายยืดยาวออกมาพันติดกับแกนเหล็กทีละนิด มือทั้งสองข้างและสายตาต้องสัมพันธ์กัน ในขณะปั่นต้องใช้สายตาคอยสังเกตกะขนาดของเส้นใยให้เล็กหรือใหญ่สม่ำเสมอ เส้นใยฝ้ายที่ปั่นจะถูกพันเป็นเกลียว ม้วนพันเข้ากับแกนเหล็กสะสมไปเรื่อย ๆ เมื่อกะความยาวของเส้นด้ายที่ถูกม้วนเป็นกลุ่ม พอประมาณก็จะหยุดปั่น เพื่อนำเส้นด้ายออกจากแกนเหล็ก ซึ่งเป็นกรรมวิธีในขั้นตอนถัดไป

ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการปั่นฝ้าย

ขั้นตอนที่ 6 การเป็ฝ้าย คือการนำเส้นใยฝ้ายหรือที่เรียกว่าเส้นด้ายออกจากแกนเหล็กของกงปั่นฝ้ายในขั้นตอนที่ 5 โดยใช้เครื่องมือคือเป เรียกว่าการเป็ฝ้ายหรือการเข้าเป เป็นการนำเส้นด้ายที่ปั่นม้วนพันไว้กับกงมาเข้ากับไม้เป โดยการนำไม้เปกวักเส้นด้ายมาพันกับไม้เปจะทำให้เส้นด้ายเรียง

เป็นเส้นกับไม้แป่ จากนั้นจึงค่อยปลดเส้นด้ายออกจากไม้แป่จะได้เส้นด้ายที่ เรียงระเบียบเป็นกลุ่ม เรียกว่า ใจ เส้นด้ายที่เรียงกันเป็นใจจะไม่พันกัน เพื่อจะสะดวกในการแบ่งฝ้าย ด้ายที่แป่แล้วรวมกัน 5 ใจ เรียกว่า “กำ”

ภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการปั่นฝ้าย

ขั้นตอนที่ 7 ย้อมสีฝ้าย คือการนำฝ้ายมาต้มฟอกเพื่อล้างไขมันออกจากเส้นฝ้ายก่อนทำ การย้อมสีต่างๆ ตามต้องการ ด้วยสีธรรมชาติ เช่น สีแดงได้มาจากไม้แดง สีดำได้มาจากผลมะเกลือ สี เขียวได้มาจากใบมะกอก สีม่วงได้มาจากเปลือกมังคุด เป็นต้น

ภาพที่ 7 แสดงขั้นตอนย้อมฝ้าย

ขั้นตอนที่ 8 กวักฝ้าย คือการนำเส้นฝ้ายที่ย้อมสีแล้วไปชุบน้ำขำนำมาตากให้แห้ง ส่วน เส้นใยฝ้ายที่จะทำเป็นเส้นยืน จะต้องนำไปกวักด้าย โดยใช้อุปกรณ์ 3 อย่างได้แก่ มะกวก หางหิน หรือหางเหิน และกงกว้าง หรือระวิน โดยนำใจฝ้ายมาใส่ เข้าในกงกว้างแล้วดึงเส้นด้ายมาพันกับมะ

ก๊วกที่เสียบอยู่กับหางหิน แล้วใช้มือจับที่คันด้ามสำหรับหมุนมะก๊วก ทำการหมุน มะก๊วกไปเรื่อย ๆ จนได้ความยาวที่ต้องการแล้วก็เปลี่ยนมะก๊วกลูกใหม่ทำการก๊วกฝ้ายไปจนพอกับความต้องการ

ภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการก๊วกฝ้าย

ขั้นตอนที่ 9 การขึ้นหูก คือการนำเอาเส้นด้ายที่อยู่ในมะก๊วกไปเรียงเส้นให้เป็นเครื่องด้ายเฟื่อ เรียกว่า เครื่อง หรือ เครื่องหูก ซึ่งสามารถกะความยาวตามขนาดของผืนผ้าที่จะตัดแต่ละชิ้นตามที่ต้องการได้ เครื่องหูกที่ผ่านการขึ้นแล้วจะเป็นด้าย เส้นยืนในกระบวนการทอ

ภาพที่ 9 แสดงขั้นตอนการขึ้นหูก

ขั้นตอนที่ 10 การสับหูก เป็นขั้นตอนการนำเส้นด้ายของเครื่องหูก (ด้ายเส้นยืน) มาต่อเข้ากับเส้นด้ายที่เขาฟืมโดย การผูกหรือมัดเส้นด้ายที่ยื่นมาจากเขาฟืมให้แน่น เรียงลำดับจนแล้วเสร็จ การสับหูกนั้นจะสับจำนวนเส้นมากน้อยขึ้นอยู่กับเส้นด้ายที่จะนำมาสับ ซึ่งต้องผ่านขบวนการขั้นตอนในการเตรียมเส้นด้ายให้เรียบร้อยมาแล้ว จากนั้นจึงโยงเชือกจากเขาฟืมขึ้นไปผูกติดกับสะพาน

ภาพที่ 10 แสดงขั้นตอนการสืบทอด

ขั้นตอนที่ 11 การมัดหลอด คือการนำเส้นด้ายมัดคล้องใส่กงซึ่งวางอยู่ระหว่างตีนกง 1 คู่ หมุนกงคล้ายฝ้ายออกจาก กงพันเข้าหลอดไม้ไผ่เล็ก ๆ ที่เสียบแน่นอยู่กับเหล็กไนของหลา ความยาวของหลอดไม้ไผ่ต้องสัมพันธ์กันกับกระสวยทอผ้า เมื่อหมุนกงล้อไม้ไผ่ของหลา เหล็กไนและหลอดจะหมุนเอาเส้นฝ้ายจากกงพันรอบแกนหลอดไม้ไผ่ ให้ได้จำนวนเส้นฝ้ายพอเหมาะ กับขนาดของร่องในกระสวยทอผ้า

เส้นด้ายพันกับหลอด

ภาพที่ 11 แสดงขั้นตอนการมัดหลอด

ขั้นตอนที่ 12 การทอฝ้ายหรือด้ายทอ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือ ก่อนจะนำไปแปรรูปการทอผ้าชิ้นนี้ต้องอาศัยทักษะฝีมือและความรู้ความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก การทอผ้าถือเป็นงานศิลปะอย่างหนึ่งเพราะ ทักษะฝีมือของแต่ละคนในการทำจะแตกต่างกัน ในขั้นตอนการด้ายทอหรือการทอผ้าจะมีรายละเอียดค่อนข้างมาก เช่น การออกแบบลวดลายหรือ

ดอกบนผ้า การทำลวดลายแบบ 2 ตะกอหรือ 4 ตะกอ ถ้าเป็นแบบ 2 ตะกอจะใช้ไม้แปรรูป 2 ตัว ถ้าเป็นผ้าทอแบบ 4 ตะกอ ก็จะมีเขาและไม้แปรรูป 4 ตัว ซึ่งจะคัดเก็บเครือเส้นด้ายยืนสลับกัน เส้นต่อเส้นเพื่อยกเส้นด้าย ยืนขึ้นลงให้กระสวยเส้นด้ายพุ่งผ่านไปสานทอขัดเพื่อให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า

ภาพที่ 12 แสดงขั้นตอนการทอผ้าหรือทอผ้า

จากการศึกษาวิเคราะห์กรรมวิธีและกระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือของไต่ยงบ้านหนองเงือก พบว่ากรรมวิธีและกระบวนการผลิตเป็นการใช้วิธีการทางธรรมชาติท่ามกลางสภาพแวดล้อมตามถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลัก เริ่มตั้งแต่การปลูกต้นฝ้าย ตามหัวไร่ ปลายนา หรือพื้นที่ว่าง เพื่อนำผลผลิตคือดอกฝ้ายมาเด็ดแยกเอาเมล็ดออก นำไปปดในกงเพื่อให้ปุ๋ยฝ้ายแตก กระจายแล้วนำมาก็ม้วนเป็นริ้วเข้าสู่การปั่นเป็นเส้นด้าย นำไปย้อมสีซึ่งใช้สีจากเปลือกหรือผลไม้ เช่น มังคุด มะเกลือ ใบมะกอก เป็นต้น จากนั้นเข้าสู่การทอผ้า การขึ้นทอ สืบทอ ผัดหลอด และทอผ้าหรือตำทอ จนได้ผ้าเป็นผืนพร้อมที่จะ นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อนำมาใช้สอยหรือส่งเข้าสู่ตลาดเพื่อการค่านำรายได้มาสู่ครอบครัว หรืออีกส่วนหนึ่งทำเป็นธุรกิจ การค้าขายเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้แก่ครอบครัว เป็นกระบวนการที่ใช้แรงงานและฝีมือของผู้ผลิตทั้งสิ้น ทางด้านวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต ร้อยละ 90 ใช้วัสดุในท้องถิ่นที่เป็นไม้ และดินเหนียว เช่น อัด กัง หม้อดินย้อมฝ้าย มะกวก ไม้ เป้หลอด ก็เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ล้วนเกิดจากการใช้ฝีมือของช่างในหมู่บ้านที่สืบทอดฝีมือการประดิษฐ์คิดค้นอันเป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษมาโดยลำดับ

สีล้นลวดลาย ผ้าฝ้ายทอมือ

ผ้าฝ้ายทอมือไต่ยงบ้านหนองเงือก ถือเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษคนไต่ยงที่มีมา นานมากกว่า 200 ปี ผ่านการคัดสรรบนกาลเวลา มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนยุคสมัยที่เป็นยุคเทคโนโลยีดิจิทัลเช่นปัจจุบัน แต่ยังสะท้อนถึงคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่รักสงบรัก ธรรมชาติ มีน้ำใจ นิยมความเรียบง่าย โดยสิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในลักษณะของลวดลายของผ้าฝ้าย มาลี กันทาทรัพย์ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอีกแห่งหนึ่งในหมู่บ้านคนไต่ยงบ้านหนองเงือก ให้ข้อมูลว่า ลายผ้าฝ้ายทอมือที่เป็นดั้งเดิมของคน ไต่ยงบ้านหนองเงือกมีจำนวนหลากหลายลวดลายได้แก่ ลายดอกช้าง ดอกปลา ดอกขอล ดอกบัวเครือ ลายตุ่ง ลายดี

ลายเกร็ดเต่า ลายดอกแจ่นหรือดอกจัน เป็นต้น

(สัมภาษณ์ มาลี กันทาทรัพย์, 2564)

ลายดอกบัวเครือ

ลายดอกปลา

ลายดอกช้าง

ลายดี

ลายตุ่งดอกช้าง

ลายดอกแจ่น(ดอกจัน)

ลายดอกขอล

ภาพที่ 13 แสดงตัวอย่างลายผ้าดั้งเดิมไต่ยงบ้านหนองเงือก

กระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ความละเอียดของการออกแบบลายผ้า ซึ่งหากสังเกตที่ตัวลายผ้าจะ พบว่า ความละเอียดและมิติของลวดลายจะมีความแตกต่างกัน หากเป็นลวดลายปกติทั่วไปจะเป็นลายที่ไม่ค่อยมีความเป็นมิติตื้นลึกของลวดลายผ้า จะเป็นลักษณะภาพแบบสองมิติมากกว่า ตลอดจนความละเอียดของลวดลายก็จะมีไม่มากนัก เช่นลายดอกช้าง ดอกขมิ้น ดอกปลา เป็นต้น แต่บางลวดลายจะมีความละเอียดของลายมากขึ้น เช่นลายตีนเต่า ลายดอกยี่เก ลายดอกแฉ่ง จะดูมีความละเอียดของลายดอกและมีความเป็นมิติของภาพเพิ่มขึ้น จากการให้สัมภาษณ์ของชื่นชม สุขรองช้าง ประธานวิสาหกิจแห่งแรกของหมู่บ้าน ให้ข้อมูลว่า ที่เป็นเช่นนี้อยู่ที่ขั้นตอนการออกแบบการทอซึ่งเป็นขั้นตอนที่ 12 ของกระบวนการผลิต ว่าจะใช้การทอกี่ตะกอ หากไม่ต้องการลวดลายที่ซับซ้อนมากนักก็จะใช้การทอแบบ 2 ตะกอ แต่ถ้าหาก ต้องการลวดลายที่มีความซับซ้อนมากขึ้นก็จะใช้การทอแบบ 4 ตะกอ ซึ่งการทอก็จะมีความยากมากขึ้น เพราะต้องคอยระวังการเหยียบไม้แป๊ะที่เป็นตัวดึงแยกเส้นฝ้ายเส้นยืนในการพุ่งกระสวยสอดเส้นด้ายเส้นนอนหากมีการเหยียบไม้ผิดก็จะทำให้ลวดลายผ้าผิดเพี้ยนไป การเหยียบใช้เท้าซ้ายและขวา ซึ่งหากเป็นแบบ 2 ตะกอก็จะใช้เท้าเหยียบไม้แป๊ะข้างละ 1 ตัว ซึ่งง่าย ต่อการแยกแยะ แต่หากเป็น 4 ตะกอ ผู้ทอต้องกะให้ได้ว่าเท้าแต่ละข้างที่เหยียบลงไปนั้น เหยียบลงบนไม้แป๊ะตัวที่เท่าไร ดังนั้นการทอผ้าด้วยกี่ 4 ตะกอ จึงต้องใช้สมาธิในการทอมากกว่าการทอแบบ 2 ตะกอ (สัมภาษณ์ ชื่นชม สุขรองช้าง, 2564)

แสดงก๊ทอผ้าแบบ 4 ตะกอ จะมี
ไม้แป๊ะสำหรับเหยียบเพื่อแยก
เส้นด้ายเส้นยืน 4 ตัว

การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการจำหน่าย

ผ้าฝ้ายทอมือคอนไถยอบ้านหนองเจือก ถือเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมอย่างสูง เนื่องจากนอกจากจะเป็นสินค้าที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ผลิตด้วยมือ (Hand Med) แล้วการรักษา 19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงฆ์ล้านนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คุณภาพและการออกแบบการแปรรูปให้เป็นสินค้า ที่ตรงกับความต้องการของตลาดและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่มีให้เลือกก็ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ ผู้บริโภคนิยมมาจับจ่ายซื้อหา สร้างรายได้แก่ผู้ผลิตอย่างเป็นกอบเป็นกำ จากการศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์ของสถานประกอบการ ในหมู่บ้านพบว่า มีผลิตภัณฑ์หลากหลายชนิด ได้แก่ ประเภทเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผ้าถุง ผ้าซิ่น กระโปรง กางเกง เสื้อแบบต่าง ๆ ประเภทของใช้ ได้แก่ หมอน ผ้าคลุมเตียง ผ้า màn ผ้าเช็ดหน้า ผ้าสไบ หรือผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมตู้เย็น ผ้าคลุมโต๊ะ มือจับกระทะ พรหมเช็ดเท้า กระเป๋า เข็มขัดหรือสายรัดเอว ของประดับตกแต่ง เช่น ตุ๊กตา หมอนโซว์ ของที่ระลึก ตลอดจนของฝากต่างๆ ในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ นอกจากจะมีการศึกษาเรียนรู้จากกลุ่มสถานประกอบการด้วยกัน จากสื่อทางออนไลน์ และหน่วยงานทางราชการเข้ามาแนะนำแล้วยังเรียนรู้จากต้นแบบที่ตนสนใจแล้วนำมาดัดแปลงตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับ กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2563) ที่ทำการศึกษาและพัฒนานำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษากลุ่มหมู่บ้านผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาการนำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์รวมถึงส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีสินค้ามากขึ้นและได้รูปแบบที่สามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดทางความคิด รวมถึงความร่วมมือกันระหว่างชุมชนในการผลิต ชิ้นงาน ผลวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยสูงที่สุดได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสามารถต่อยอดพัฒนารูปแบบและ ลวดลายในอนาคตได้ (4.41) รองลงมาอีก 4 อันดับ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบให้มี มูลค่าเพิ่มมากขึ้น (4.37), ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือมีรูปแบบและการประยุกต์ที่สวยงามและเป็นที่ดึงดูดใจ ผลิตภัณฑ์จาก ผ้าฝ้ายทอมือเป็น การใช้เทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบเดิมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ (= 4.35), ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้(4.34),ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของความเป็นท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน (4.33) และภาพรวมความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ ที่ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ที่ได้รับการออกแบบสร้างสรรค์ใหม่ทั้งหมดจากการวิจัยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 8.23 จาก คะแนนเต็ม 10) (กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค, 2563)

ในขณะที่ ปีติพงษ์ ปันเจริญ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเงินทุนหมุนเวียนที่เกิดจากการประกอบกิจการผ้าฝ้ายทอมือของไต่ยงบ้าน หนองเงือกในรอบปี ที่ยังไม่ประสบปัญหาวิกฤตการณ์ โควิด-19 ว่า มีการประมาณการเงินทุนหมุนเวียนในกิจการผ้าฝ้ายทอมือ ของหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ประมาณ 23-27 แห่ง 19-20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ หอประชุมสมเด็จพระมหาธีรราชวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในรอบปีจากหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านการลงทุน อยู่ที่ 30-35 ล้านบาท (สัมภาษณ์ ปิติพงษ์ ปันเจริญ, 2564)

สรุป

จากการศึกษาและวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ ที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมยุคใหม่เป็นตัวตั้ง กระบวนการผลิตผ้าฝ้ายทอมือของคนไทยที่บ้านหนองเงือก ที่ทำเป็นสินค้าดังกล่าว อาจไม่เป็นการตอบโจทยที่มีผลลัพธ์ที่ดีตามแนวคิดของระบบทุนนิยมสมัยใหม่มากนัก แต่จากประวัติความเป็นมาอันยาวนานของหมู่บ้านและการนำเอาผลิตภัณฑ์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของตนซึ่งได้สืบสานต่อยอดและพัฒนาในด้านคุณภาพที่ยังคงรักษาความเป็นค่าเดิมสำคัญไว้ กลับเป็นเสน่ห์และทางเลือกของผู้บริโภคที่มีรสนิยมในด้านนี้ สอดคล้องกับแนวคิดหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่เน้น 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี พอเหมาะไม่ มากหรือน้อยเกินไปจนเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ ใช้หลักเหตุผลตามความพอเพียง ตามหลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงามใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินใจใช้หลักเหตุผล และ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึงการเตรียมตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือ ได้อย่างทันท่วงที และสอดคล้องกับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2555) ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนให้ยึดหลักทางสายกลางและความไม่โลภมิใช่คำนึงถึงความอยาก ความโลภ หรือตัณหา มีความไม่ประมาทต้องเตรียมพร้อมและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไป ตามธรรมชาติ และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ ได้แก่ รอบรู้ รอบครอบ รับผิดชอบ ะมัดระวัง และคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีสติปัญญา และรู้จักแบ่งปัน

References

บุญคุ้ม อินกองงาม. *วิถีไทยของบ้านหนองเงือก ตำบลแม่แรง อำเภอบำรุง จังหวัดลำพูน*.
กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, 2562.

----- . ประวัติวัดบ้านหนองเจือก ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. ลำพูน :
หสม.ณัฐพลการพิมพ์, 2554.

แสวง มาละแซม. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คนยองย้ายแผ่นดิน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. การศึกษาและพัฒนาการนำผ้าฝ้ายทอมือมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อ
พัฒนา ผลิตภัณฑ์ กรณีศึกษา : กลุ่มหมู่บ้านผ้าฝ้ายทอมือบ้านดอนหลวง อำเภอป่าซาง
จังหวัดลำพูน . (ออนไลน์) . แหล่งที่มา : <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/fineartstujournal/article/view/233735>, [28 มกราคม 2564]

เชียงใหม่นิวส์. กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเจือก สืบสานวัฒนธรรมตำนานฝ้าย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:
<https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/558458> [28 มกราคม 2564]

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พุทธเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการประยุกต์ใช้
(ออนไลน์) แหล่งที่มา<https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/04-04-01.html> , [28 มกราคม 2564]

จังหวัดลำพูน. สถานที่ท่องเที่ยว : กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติบ้านหนองเจือก. (ออนไลน์).
แหล่งที่มา <https://www.lamphun.go.th/th/attractions> [28 มกราคม 2564]

สัมภาษณ์ กาบจันทร์ อุ่นนันท. เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายทอมือ, 30 มกราคม 2564.

สัมภาษณ์ ชื่นชม สุขรุ่งช้าง. เรื่องการย้อมเส้นด้ายด้วยสีธรรมชาติและ การทอผ้า 4 ตะกอ, 28
มกราคม 2564.

สัมภาษณ์ ปิติพงษ์ ปันเจริญ. เรื่อง สถานประกอบการผ้าฝ้ายทอมือหมู่บ้านหนองเจือก, 4 กุมภาพันธ์
2564.

สัมภาษณ์ มาลี กันทาทรัพย์. เรื่อง ขั้นตอนการทอผ้าฝ้าย และการทอผ้า 4 ตะกอ, 31 มกราคม
2564.

สัมภาษณ์ ศรี ขาวดา. เรื่อง ประวัติการทอผ้าของไต่ยงบ้านหนองเจือก, 4 กุมภาพันธ์ 2564.

สัมภาษณ์ เจ้าของร้านอุดมสิริผ้าฝ้าย. เรื่อง ประวัติผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ, 4 กุมภาพันธ์ 2564.